

Jus Canonicum In V. Libros Decretalium Distributum

novâ Methodo explicatum, Omnibus Capitulis Titulorum (qui in Antiquis, & novis Libris Decretalium continentur) promiscuè & confusè positis, in ordinem doctrinæ digestis. Adjunctis Aliis Quæstionibus Connexis, Quæ Ad Plenam Cujusque Tituli, Aut Materiæ Cognitionem, Et Expositionem Pertinent. ...

Respondens Libro Quarto Decretalium : In Quo De Sponsalibus, Et Matrimoniis, & quae eis annexa sunt, agitur, eadémque plenè, & theoricè explanatur, & declarantur ...

Pirhing, Ehrenreich

Dilingae, 1678

Titulus. XX. De Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98293](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98293)

Ex transmissa. 8. & cap. Litteras. 13. de restit. spoliat. Ratio est, quia nemo tenetur, cum tanto suo periculo, aut damno, siue animæ, siue corporis, aliis obligationibus satisfacere, ergo nec obligationi matrimonii.

LXI. Hinc inferitur 1. Justam causam divortii virum præbere uxori, si sit leno, eamque incitet ad adulterium, vel sodomiam, vel ad furta, *Sanch. cit. dis. 18. n. 6.*

Inferitur 2. Justam esse causam divortii sævitiam mariti undecumque tandem proveniente, ut si uxor justè metuat mortem, vel mutilationem membrorum, ob sævitiam viri: vel si is gravia, seu atrociter verbera uxori inferat, esto suâ culpâ occasionem uxor dedisset, *l. Nec timorem. 7. §. Proinde. ff. de eo, quod met. caus.* Secus est, si moderatam castigationem timeret, quia hanc vir inferre potest uxori, non item acrem, & immoderatam verberationem, etiam si uxor deliquerit, *Sanch. cit. dis. 18. n. 5.* Non tamen sufficit ad divortium, si semel, aut iterum verberatio, quantumvis atrox, præter consuetudinem viri, ex insolito, & ingenti iræ motu acciderit: nisi ejusmodi verberationis sæpius imposterum exercenda probabilis timor adsit, *Sanch. cit. dis. 18. n. 16.*

Inferitur 3. Sufficientem causam divortio præbere graves, & frequentes discordias, & rixas, quæ nimis molestam reddunt cohabitationem inter conjuges, *Sanch. cit. dis. 18. n. 11.*

Inferitur 4. Si alter conjux sit omnino furiosus, ita ut sine vitæ, aut alio gravi periculo, cum ipso habitari non possit; tunc divortium institui potest, ac debet: secus est, si hujusmodi periculum absit; tunc enim etsi molestum sit cohabitare amenti: tamen ea molestia toleranda est, quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem mariti participem esse, *l. Si cum dotem. 22. §. Si maritus. ff. solut. matrim. Sanch. cit. dis. 18. n. 18.*

Inferitur 5. Etiam lepra, vel alius gravis morbus contagiosus præbet sufficientem causam divortio, cum tunc alteri conjugi sano ex cohabitatione grave immineret periculum, *Coning cit. dub. 4. num. 22. & 23.* Plura de his videri possunt apud AA. citt.

LXII. Prædictis addendum 1. Cautio suffi-

ciens, quæ præstanda est ob sævitiam viri, tur ea, per quam, arbitrio boni viri, censum est incolumitati uxoris, qualis est hæc, aut pignoratitia: interdum etiam sufficit, si probabiliter proberetur, virum probemur religionem plurimum revereri, *Sanch. de matr. dis. 18. n. 40. & 41. Laym. l. 5. c. 7. n. 17.*

Addendum 2. Si causa divortii, propter periculum animæ, vel corporis, notoria sit auctoritate, divortium inter conjuges fiat, securius tamen est, imò ob scandalum, ut plerumque necessarium est, ut ex officio ecclesiastici id divortium fiat, nisi periculum esset, vel non sit facilis aditus ad Judicem, *dis. 18. n. 3. Laym. c. l. n. 18.*

LXIII. Addendum 3. Facto divortio, conjuges, liberi educari, & alii debent, penes innocentem; & quidem expensis patris, quæ ratio causam dedit: si verò mater dedit, apud expensis matris locupletis, nisi pater minimus sit; tunc enim apud matrem nutrirî debent, ut in *Auth. Si pater. C. Divortio facto, quæpta est ex Auth. Ut liceat matri. & avia. §. Illud. Sanch. l. 10. dis. 20. n. 2. Laym. cit. c. 7. n. 1.* tamen limitandum 1. nisi conjux innocentis causam non dedit, sit infidelis, sit in culpa fuit, sit fidelis; tunc enim in favore proles in infidelitate educetur, tradenda conjugi fideli, *c. ult. de convers. infidel. l. Si culpa viri factum est divortium, sed mulier ad secundas nuptias; tunc proles non relin-ducanda ipsi matri, ut colligitur ex *cit. Auth. & Auth. Si liceat. §. Illud. Sanch. cit. l. 10. dis. 20. n. 2.* Si mater causam dedit divortio, sit, pater autem sit minus idoneus, siue apud matrem proles educanda est, *cit. Auth. & expressius in cit. Auth. Ut liceat. §. Illud.* similiter dicendum est, si de contratio patris sam divortio, & ipse locuples sit, mater pauper; tunc enim alenda est proles apud patrem eadem est ratio, & pater, ac mater sunt eadeoque dispositum in uno censetur etiam tum in altero, *Sanch. c. l. n. 4. & Laym. c. l. n. 1.**

TITVLVS XX.

DE DONATIONIBVS INTER VIRUM ET UXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

Dictum est tit. præcedente de divortiiis: sed quia facto divortio, dos peti, & plerumque litigatur de donationibus factis inter conjuges, igitur nunc de donatione facta inter virum, & uxorem, & de dote restituenda post divortium.

§. I.

*An, & qualis donatio inter con-
iuges sit invalida, & in quibus ca-
sibus sit valida, & licita,
vel prohibita?*

I.

Remittendum, duplex est donatio inter conjuges, quædam simplex, quæ sit gratis, & ex mera donantis liberalitate, l. 1. in princ. ff. de donation. quædam verò sit, ob causam aliquam, qualis est donatio ante, sive propter nuptias, quæ sit à marito uxori, propter matrimonium, in compensationem dotis sibi datæ: sicut enim dos affertur à muliere ad maritum, ita hæc donatio fit à marito uxori, ita ut maritus de jure communi teneatur tantum dare uxori, causâ donationis, quantum ipse ex causa dotis recepit, *Aub. Dos data. C. de donat. propter nupt.* 2. Sicut dos ante, & post matrimonium, constitui potest, ita etiam hæc donatio propter nuptias. 3. In constituenda, & augenda, tam dote, quam donatione propter nuptias, servanda est æqualitas. 4. Sicut dos, soluto matrimonio, de jure communi reddit ad mulierem, vel patrem dotantem, l. 2. ff. solut. matrim. ita & donatio propter nuptias reddit ad maritum, §. fin. h. t. §. Est & aliud. Instit. de donat. l. Cum multa. 20. C. de donat. ante nupt.

II. His præmissis, dicendum, donationem simplicem, quæ sit solius liberalitatis causâ, inter virum, & uxorem, constante matrimonio, invalidam esse, prout expressè habetur in l. 1. 2. §. ff. de donat. inter vir. & uxorem, ubi ratio redditur, tum ne conjuges mutuo amore se invicem spolient: tum ne separentur matrimonia, si non donet is, qui potest, & sic matrimonia essent venalia, & ne concordia pretio conciliari videatur. Est autem, ac dicitur donatio inter conjuges invalida, non quod sit omnino nulla, cum confirmetur morte donantis, ut infra dicitur: sed quia à conjugate donante ad libitum revocari potest, *Sanch. libr. 6. de matr. disp. 1. n. 3.*

III. Id verò extenditur 1. Quod non valeat donatio merè liberalis, etiam inter sponsum, & sponsam de præsentibus, ante matrimonium consummatum, *Sanch. c. l. n. 4.* quia est eadem ratio prohibitionis. Extenditur 2. Non tantum donatio inter conjuges est invalida, sed etiam si donatio facta sit ante contractum matrimonium, sed ejus effectus differatur in tempus contracti matrimonii, l. Quod sponse. 4. C. de donat. ante nupt. Ratio est, quia idem est aliquid fieri tempore inhabili, & prohibito, & referri ad tempus inhabile, vel prohibitum, l. In tempus. 62. ff. de hered. instit. l. Eum qui. 13. ff. de juridict. *Sanch. cit. disp. 1. n. 6.* Extenditur 3. Non valeat donatio inter conjuges facta etiam per intermediam personam, l. Si sponsum. 5. in princ. & §. Generaliter. ff. h. n. Nam paria sunt per se, vel per alium facere, qui enim per alium facit, per se ipsum facere censetur, *Reg. jur. 72. in 6. Sanch. c. l. num. 8.* Extenditur 4. Quamvis donatio inter conjuges non valeat, valent tamen inter ipsos alij contractus, ut venditio,

permutatio &c. dummodo res vendatur pretio æquivalente rei venditæ: nam si remissio pretii fiat, animo donandi, censetur donatio, & non valet, *Sanch. c. l. n. 11.* Extenditur 5. Legatum tamen inter virum, & uxorem valet, quia quamvis sit quædam donatio, refertur tamen in tempus dissoluti matrimonii, quo tempore donatio inter conjuges valet, *Sanch. c. l. n. ult.*

IV. Porro de hac quæstione, quando, & qualiter donatio facta inter conjuges valeat, vel revocata intelligatur, agitur etiam in c. 8. & ult. in prioribus ejus parte h. t. ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Donatio, constante matrimonio, inter conjuges facta, ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur, firmitatem non habet: nisi donatoris obitu confirmetur: & penitus evanescit, si revocetur ab eo, tacite, vel expresse, vel si is, qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvat.

V. Pro explicatione notandum 1. non tantum de Jure Civili, sed etiam Canonico, donatio facta inter virum, & uxorem non valet, durante matrimonio, dummodo ex illa donatione donator fiat pauperior, & recipiens locupletior: ergo à contrario sensu, si donator fiat locupletior, & accipiens pauperior, valet talis donatio, *Abb. hic n. 2. & Alex. de Nervo n. 2.* Tunc autem donator dicitur fieri pauperior, quando dat, sive donat de substantia sua, ita ut diminuatur patrimonium suum, l. Si sponsus. 5. §. Si maritus. ibi: neque enim pauperior sit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo deposuit, sive dedit, ff. h. t. Si verò maritus donat de patrimonio acquisito: sed donat illud, quod posset acquirere, ut si repudiet hæreditatem, donationis causâ, ut ea deferatur uxori substitutæ, vel si fuerit relictum, vel legatum uxori cum onere, ut det aliquid marito, & hic donet illud uxori, tunc valet donatio, licet propter donationem maritus desinat acquirere, quia non fit pauperior, qui non acquirit, ut jam dictum, *Alex. de Nervo hic n. 17. & 18.*

Notandum 2. Donatio inter conjuges facta, durante matrimonio, non est omnino invalida, quia confirmatur morte donantis, nisi expresse revocetur, quia tacitum, & expressum æquiparantur, quando est eadem utriusque ratio, aliâ secus, c. Ex litteris. 7. de jure patron. *Alex. hic n. 4.*

VI. Notandum 3. Tres recensentur in hoc casus, in quibus donatio facta inter conjuges, durante matrimonio, omnino revocatur, ita ut non confirmetur morte donatoris. Primus est, si donatio fuit per donatorem tacite revocata. Veluti 1. si divortium inter conjuges sequatur, l. Sed interim. 11. §. fin. l. Cum hic status. 32. §. Si divortium. ff. h. t. l. A marito. 18. C. eod. nisi ex mutuo consensu, & beneplacito factum esset divortium, aut aliunde constaret, donantem velle, ut nihilominus donatio valeat, cit. l. A marito, *Molin. tract. 2. de just. disp. 289. n. 12. Sanch. libr. 6. de matr. disp. 15. n. 10.* Secundò, si donans vendat, permutet, leget, vel donet eandem rem alteri, imò si pignori eam tradat, vel speciali hypothecæ subijciat, tacite censetur revocata donatio, si constet de voluntate donantis ipsum velle, ut donatio persistat, cit. l. Cum hic status. §. Si maritus, *Molin. c. l. Sanch. c. l. n. 5.* Tertiò, si conjux donatarius mores mutet in detrimentum donantis, ut si uxor dona-

donataria adulterium committat, revocata censetur donatio, *Sanch. e. l. n. 11*. Plura exempla, per quæ tacite censetur revocata donatio inter conjuges videri possunt apud *citt.*

Secundus casus est, si expressè revocetur donatio inter conjuges, ut si donator eam revocet, & v. g. dicat, se pœnitere donationis à se factæ, *cit. l. Cum hic status. §. Ait oratio. ff. h. t.* vel si maritus ea, quæ donavit, postea alii donavit, vel alio modo alienavit, *Gl. hic V. Tacite, vel expressè*. Tertius casus est, si prius moriatur donatarius, ut habetur hic in fine.

VII. Addunt communiter DD. quartum casum, in quo tacite revocatur donatio inter conjuges, qui tamen non ponitur in hoc cap. nempe si res donata non fuit tradita donatario; nam tunc morte donatoris non confirmatur, omnia quippe jura, quæ dicunt donationem inter conjuges confirmari, vel validam fieri per mortem donatoris, vel donatarii, intelligi debent, si traditio rei donatæ intervenierit, sive vera, ut fit, quando rei donatæ possessio in donatarium actu transfertur: sive ficta traditio, ut si maritus donet aliquid uxori, & dicat, se possidere rem illam precario, nomine uxoris, *l. Quod meo. 18. ff. de acquirend. posses.* Item si uxor debebat centum marito, & hic animo donandi remisit ei debitum; nam ista liberatio habet vim traditionis, *cit. l. Cum hic status. §. Si sponsus. ff. h. t.* & hic est ficta traditio, quia fingitur mulierem solvisse marito, & hunc deinde donasse, & tradidisse uxori, *Alex. de Novo hic n. 6.*

Verùm hæc procedunt quidem de Jure Veteri Digestorum: sed quia hodie ex Constitutione Justiniani in donatione inter vivos non requiritur traditio rei donatæ, *l. Si quis. 35. §. fin. C. de donat. & §. Perficiuntur Instit. eod.* ideo neque in donatione inter conjuges, sed derogatum est Juri Veteri per Novell. 162. quæ licet in antiquioribus Codicibus non reperiatur, extat tamen in recentioribus, teste *Henric. Canisio hic num. 9.* in qua re fides sit penes *Auctorem*.

VIII. Præterea in *cit. c. 8. & ult. §. Sanè h. t.* additur: „ sicut dos, soluto matrimonio, ad mulierem: sic „ & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de „ consuetudine secus obtineat, vel ex pacto inter „ virum, & uxorem de lucranda dote, vel dona- „ tione propter nuptias, quod æquale sit tamen ex „ utraque parte, hinc inde contrarium inducatur.

IX. Ubi notandum 1. De Jure communi, soluto matrimonio, dos revertitur ad mulierem, vel ad ejus hæredes, & donatio propter nuptias ad maritum, vel ejus hæredes, adeoque de jure communi maritus nihil lucratur de dote, nec mulier de donatione propter nuptias, *Alex. de Novo hic in cit. §. Sanè. n. 2.*

Notandum 2. Valet consuetudo, & pactum de lucranda dote, & de lucranda donatione propter nuptias, & multo magis valet tale statutum, quia hoc habet expressum consensum Principis, consuetudo verò tacitum, *l. De quibus. 32. ff. de legib. Alex. de Novo c. l. n. 3.*

X. Notandum 3. Soluto matrimonio, dos redit ad uxorem non indistinctè, sed tres casus sunt distinguendi. Veluti 1. Quando mulier se ipsam donavit, ex propria substantia, tunc redit ad ipsam, so-

luto matrimonio, quia præsumitur sibi stipulatum reddi, *l. unic. in princ. C. de rei uxori. & d. si extraneus, hoc est, qui non habet uxorem suam potestate, fuit stipulatus dotem sibi reddi ad ipsum, soluto matrimonio, dos revertitur ad mulierem, cit. l. unic. §. Accedit. C. eod.* quando pater dedit dotem pro filia, & stipulatus eam sibi reddi, soluto matrimonio: cum datur titur ad ipsum: vel dedit dotem simpliciter, competit actio pro dote communiter parti, *l. 2. ff. solut. matrim. & si filia efficitur sui mortem patris, vel ejus emancipationem, datur filia, eique competit actio, quia est pater, idque etiam si extent liberi ex ipsa filia solut. matrim. & l. Dos. 4. C. eod. Abb. in cit. Sanè. n. 10. h. t. & Alex. de Novo n. 5. eod.*

XI. Notandum 4. Post matrimonium actum, debet esse æqualitas dotis, & donationis propter nuptias, non solum in quantitate: esse debet æqualitas in lucris ex pacto promissis, ut habetur in *cit. §. Sanè in fine*; nam si de lucranda dote sit majus, quam pactum datur da donatione propter nuptias, maritus non erabitur de dote, quam uxor de donatione propter nuptias, *Aub. de æqualitate dotis collat. 7. ff. h. t. & in C. de dote. 1. & in C. de dote. 2. & non de lucranda donatione propter nuptias, ut servetur æqualitas, pactum dotis tribuitur nationem propter nuptias, l. Cum multa. 20. Sin autem donatio. C. de donat. ante nupt. ac pro ut vir lucratur dotem; ita & mulier datur propter nuptias, etiam si nihil de ea actum. C. de pact. convent. Tertio sicut potest contri durante matrimonio; ita etiam donatio propter nuptias. §. Est & aliud Instit. de donat. Quæ augmentum dotis, ante matrimonium, & re matrimonio; ita etiam fit augmentum dotis propter nuptias, l. Si constante. 19. C. de nupt. ante nupt. Abb. in cit. c. ult. h. t. nam de Novo ibid. num. 6. ubi ex Innocentio debet esse æqualitas, post nuptias contri ante illas contractas, potest esse inæquæ quantitate dotis, & donationis propter nuptias, & in pactis super lucris. Idque procedit de jure Authenticorum. Verùm hodie in locis per consuetudinem sublata est donatio propter nuptias, ita ut sæpe ea non fiat, sed condos mulieri, sine reciproca donatione propter nuptias. Sed ubi non est talis consuetudo inæqualitatem inter dotem, & donationem propter nuptias, vel disponens, ut omnino non fiatio propter nuptias, servari debet dispositio: iticæ æqualitas, C. de pact. convent. ut notat de Novo cit. c. ult. §. Sanè. h. t. n. 6. prope finem.*

XII. Ceterum plures casus Jure sunt, si, in quibus valida est donatio inter virum, & mulierem. Veluti primò, quando Imperator, & donat uxori, vel vice versâ, Imperatrix, & donat marito, *l. pen. C. h. t. & tradunt. Alex. 11. c. 10. Less. l. 2. de just. c. 18. dnb. 12. de matr. dif. 3.* Idemque est de alio supremo, ejusque uxore. Secundò si vir donet uxori cuniam ad reficiendas ædes dotales inceptasumptas, *l. Quod si vir. 14. ff. eod. Tertio*

uxor marito donat, ut aliquam dignitatem, vel honorem consequatur, l. *Quod adipsam*. 40. ff. h. t. Quartò si donetur in tempus soluti matrimonii, nimirum ut res fiat conjugis donatarii, quando alteruter conjux obierit, l. *Sed interim*. 11. §. 1. ff. h. t. quia paria sunt facere aliquid tempore permisso, & referre in idem tempus, at donatio est licita, soluto matrimonio, *Sanch. cit. dis. 3. n. 8.* Quintò si vir usuras dotis non solutæ remittat, de quarum solutione conventum erat, l. *Vir usuras*. 54. in princ. ff. h. t. Sextò si vir donet uxori quid annuum, vel menstruum ad eam sustentandam, modò donatio non excedat vires, id est, fructus dotis, l. *Ex annuo*. 15. & ibi *Gl. ff. h. t.* Septimò donatio facta, favore Religionis, valet inter conjuges, ut si fiat ad oblationem Dei, vel sepulturæ causâ, l. *Si Sponsus*. 5. §. *Concessa*, & §. *Proinde*. ff. h. t. Octavò si conjuges sibi donent, exilii causâ, valet donatio, ut si vir donavit uxori, cum expectaret mitti in exilium ob delictum, eo securo, confirmatur donatio, l. *Inter*. 43. ff. eod. Nonò si alter ex conjugibus utatur servis, vel animalibus alterius, vel gratis habitavit in domo alterius, valet donatio, l. *Si vir*. 18. ff. h. t. Decimò si donata sint exigui pretii, l. *Sed si vir*. 31. §. *Si vir*, & l. *Ex annuo*. 15. ff. h. t. argumento sumpto à contrario sensu, *Barb. in Collect. inc. ult. h. t. n. 17.* apud quem, & alios *DD. cit.* plura de his videri possunt.

§. II.

Quanam praterea donationes inter conjuges valeant, vel non?

XIII. Quæritur 1. Utrùm donatio remuneratoria inter conjuges sit valida? Resp. donatio, quæ sit causâ remunerationis, non est prohibita inter conjuges, sed valida. Unde si vir donavit uxori rem aliquam, & uxor vicissim marito aliam, valet donatio, quia sit hinc inde quadam compensatio, l. *Quod mater*. 7. §. *Si vir*. ff. h. t. ubi dicitur valere donationem, si vir, & uxor sibi invicem donent, *Abb. in cit. c. ult. n. 7. h. t. Alex. de Nevo ibid. Sanch. l. 6. de matr. dis. 6. n. 11.* & alii apud ipsum. Ratio est, quia donatio remuneratoria non est absoluta, & merè liberalis donatio, qualis solum est prohibita inter conjuges, ut supra dictum, sed sit ob præcedentia merita, & obsequia, aliàs non debita, adeoque digna remuneratione, ita ut donans, non quidem ex lege justitiæ, sed ex naturali lege gratitudinis obligetur ad antidota, sive ad remunerationem beneficii accepti, *Sanch. c. l. n. 2.* Quod si donatio excedat merita, quoad excessum est donatio simplex, c. *Relatum*. 12. ibi: *juxta servitii meritum, de testam. Jul. Clarus §. Donatio. q. 3. n. 1. Sanch. c. l. n. 6.* Neque verò requiritur, ut merita omnino sint æqualia donationi, sed satis est, si sint æquipollentia, id quod arbitrio prudentis relinquendum est, spectatâ qualitate donantis, an nobilis sit, vel dives; nam nobiles, & divites magis obsequia sibi præstita remunerare solent, *Sanch. c. l. n. 10.*

XIV. Quæritur 2. Utrùm donatio mortis causâ facta inter conjuges valeat? Resp. affirmative, ut expressè habetur in l. *Si eum*. 9. in fine. & l. *Seq. ff. h. t.* ubi ratio redditur, quia in hoc tempus excrevit donatio-

nis eventus, quo vir, & uxor esse desinunt, cessantque rationes positæ in l. 3. in princ. ff. eod. *Gl. margin. in cit. l. 10.* Illud tamen speciale est, non transferri per donationem mortis causâ factam inter conjuges, dominium rei donatæ, donec mors donantis sequatur, ut habetur in cit. l. *Sed interim*. 11. in princ. ff. h. t. si ve conjux causâ mortis donans dederit alteri conjugi rem sic donatam, sive non tradiderit, sed solum promiserit, *Molin. tr. 2. de just. dis. 288. n. 17. Sanch. libr. 6. dis. 10. n. 1.* Si tamen donatio causâ mortis, eâ conditione fieret inter conjuges, ut irrevocabilis esset, non valeret, quia transiret in donationem inter vivos, l. *Ubi ita*. 27. ff. de mort. caus. donat. ubi dicitur, quod talis mortis causâ donatio perinde haberi debet, ac alia quævis inter vivos donatio, idcirco inter viros, & uxores non valet, *Sanch. c. l. n. 2.* apud quem plura de hac re videri possunt.

XV. Quæritur 3. Utrùm donatio facta inter conjuges, qui non sunt legitimi conjuges, sed solum putativi, sive putant se esse conjuges, valeat? Resp. si utrique conjugi constet, matrimonium esse nullum, v. g. ob impedimentum dirimens, tunc donator non potest repetere rem donatam, sed fisco eam sibi vindicare potest, ut expressè habetur in l. *Cum hic status*. 32. §. *fin.* & ibi *Gl. ff. h. t. Sanch. libr. 6. dis. 2. n. 2.* Resp. 2. quando solus conjux donans scivit, matrimonium esse nullum, & ignorantem conjugem aliquid legavit, valet legatum, illudque uxor sibi acquirit, nec potest fisco id ab eo auferre, arg. l. *ult. ff. de legat. 1. Molin. tract. 2. de just. dis. 200. num. 5. Sanch. cit. dis. 2. n. 3.* & est communis *DD. sententia.* An autem idem procedat in acquisitis à conjugate ignaro nullitatis matrimonii, per donationem, vel alium contractum inter vivos, ut si conjux concius nullitatis matrimonii donavit aliquid ignorantem, donatio illa acquiratur conjugi bonâ fide ignorantem, nec fisco competat repetitio, dubitatur? Idque verius videtur, quia argumentum à contractibus ad ultimas voluntates, & è contra valet, quando nulla ratio differentie assignari potest: secus est, si uterque conjux in mala fide sit constitutus, ut in l. *Cum hic status*. 32. §. *fin.* ff. h. t. tunc enim fisco applicanda est donatio, *Molin. c. l. n. 8. Sanch. cit. dis. 2. n. 4.*

XVI. Resp. 3. Quando conjux donatarius concius est nullitatis matrimonii, sed donator in bona fide est constitutus: tunc donatio (idemque est de legato) non valet, adeoque res donata ipsi donanti, & post mortem ejus, heredibus ejus restitui debet, prout de donatione disponitur in cit. l. *Cum hic status*. §. *Si quis sponsam* ff. h. t. Ratio est, quia talis donatio ex errore procedit; nam donans putat legitimum esse matrimonium, nihil autem magis contrarium est consensui, quàm error, l. *Si per errorem*. 15. ff. de jurisdict. Item conjux ignarus nullitatis matrimonii, nil deliquit, ergo non debet suis bonis privari, eaque fisco applicari, ob delictum, & dolum alterius, *Sanch. cit. dis. 2. n. 7.*

XVII. Resp. 4. Quando uterque conjux est ignarus nullitatis matrimonii, & bonâ fide putat illud valere, tunc donatio inter eos facta est invalida. Idque colligitur ex l. *Si ex voluntate*. 7. c. h. t. ubi in Summa dicitur, licet donatio inter conjuges putativos teneat, ipso jure, sive potius in rigore juris videatur valere: non tamen valet in effectu, quia re-

vocari potest, & donator rem donatam repetere. Idque etiam probatur ex *cit. l. Cum hic status. 32. §. Si quis sponsam. ff. eod.* ubi dicitur, donationem factam uxori putativæ non valere, sed donantem eam revocare posse; ibique etiam ratio redditur, quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad uxorem fecit. Confirmatur, quia talis donatio facta uxori putativæ procedit ex errore, qui consensum excludit, & consequenter est invalida, *Sanch. cit. dis. 2. n. 9.*

§. III.

Quibus modis donatio invalida inter conjuges confirmetur?

XVIII. ASSERTIO 1. Tribus modis confirmatur: & in primis quidem per juramentum adjectum, ita ut donatio ab uno conjugum alteri facta, accedente juramento fiat irrevocabilis, & eo ipso valida, ut docet *Abb. in c. ult. h. t. n. 9. Azor p. 3. l. 11. c. 10. q. 2. Molin. tr. 2. de just. dis. 289. n. 22. Sanch. libr. 6. dis. 11. n. 2.* & est receptior sententia. Idque probatur: tum quia hæc donatio primò, & principaliter non prohibetur, favore publicæ utilitatis, seu boni communis, sed solum ob privatam utilitatem ipsorum conjugum, ne mutuo amore se spolient, & alter fiat ditior, cum alterius jactura, quod nullum peccatum involvit, nihilque contra bonos mores naturales, sed solum civiles, qui ad servandam civilem societatem pertinent, qualis est hæc prohibitio donationis inter conjuges, quia expedit Reipubl. ne quis re suâ malè utatur, *Canis. in cit. c. ult. n. 8.* & Jure Civili multa sunt prohibita, quæ tamen Jure Canonico, ratione juramenti, subsistunt, ut pactum de non succedendo, & aliis, de quibus alibi: quo casu confirmatur contractus per juramentum, cui accedit: item quia tale juramentum servari potest, sine dispendio salutis æternæ, ideòque servandum est, cum non sit præstitum super promissione, quæ dici possit esse contra bonos mores naturales. Tum quia quando contractus prohibetur principaliter, ob privatam utilitatem, nec turpitudinem aliquam continet, ex parte creditoris, tunc confirmatur per juramentum, ut docet *Sanch. cit. l. 1. de Sponsal. dis. 32. n. 2.* Tum denique quia donatio facta inter conjuges, favore Religionis, & piæ causæ, est valida, ergo etiam valebit propter juramentum adjectum, cujus magna est religio, *Sanch. c. l. num. 2.*

XIX. ASSERTIO 2. Alter modus, quo confirmatur donatio alioquin irrita inter conjuges, est, per mortem naturalem donantis, prout expressè habetur in *cit. c. ult. h. t.* ibi: *vel si qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvat;* tunc enim valida redditur. Idem statuitur in *l. Papinianus. 23. §. l. Cum hic status. 32. §. 1. ibi Gl. V. Donationibus. ff. eod. & l. Donationes. 25. c. eod. Sanch. l. 6. dis. 14. n. 1.* & alii communiter. Ratio est, quia tunc cessat causa, ob quam prohibita est talis donatio, ne scilicet mutuo amore se spolient, quia potest unus conjux alterum liberè instituere hæredem, ipsique legare: nam cum donator in vita donationem non revocaverit, præsumitur in eadem mori velle, & consequenter tunc

rem donatam velle relinquere, vel legare, contrario conset.

Porro ad hoc, ut talis donatio morte confirmetur, quatuor conditiones requiruntur. 1. Donans adhuc vivens tradiderit rem donatam, ut ex *l. Papinianus. 23. ff. h. t. & l. Res. 24. Ratio est, quia si res donata non sit tradita, obiectum, quod confirmetur; sufficit autem traditio ficta, *Sanch. c. l. n. 6. & 7.* Secunda conditio, ad confirmandam donationem invalidam inter conjuges, ut conjux donans prius moriatur, & si natus prius decessat, donatio erit omnino invalida, *cit. c. ult. in fine princ. cit. l. Cum hic status. 32. §. 1. vortium. ff. eod.* Tertiò requiritur, ut donatio inter conjuges non excedat summam 500 aureorum, que insinuatione Judici facta, alioquin non confirmari non poterit, *l. Donationes. 25. c. h. t.* requiritur, ut in eadem voluntate permanens ad mortem, eamque nec expressè, nec tacite, verit, *cit. c. ult. de quo supra.**

XX. ASSERTIO 3. Donatio inter conjuges si donans in exilium mittatur, & civitatem arg. *l. Sed si mors. 13. ff. h. t.* ubi id habetur, tione causâ mortis, idemque dicendum est, ne inter conjuges, quæ similis est illi, *Sanch. 17. n. 3.* non autem confirmatur hæc donatio, si donans efficiatur servus hominis, *cit. l. Cum si donator servus. ff. h. t. Sanch. c. l. n. 4.*

Utrum autem donatio invalida inter conjuges confirmetur per professionem Religionis donantis, dubitatur? Ad quod respondetur, Religio possideat bona in communi, ea donatio confirmatur, sed expectari debet naturalis mortis, & ut is prius moriatur, quam decesset Religio incapax sit possidendi bona in communi, confirmatur donatio per illam, si sicut confirmaretur per mortem naturalis, *Sanch. cit. dis. 17. n. 8. & 9.* ubi etiam diversitas addit.

§. IV.

Quanam praterea statuta sunt donationem propter nuptias hoc Titulo?

XXI. Donata à marito propter nuptias cum pacto, ut mancant penes uxorem, & si eos per divortium separari, sed postea receptum matrimonium esse nullum, propter impedimentum consanguinitatis, & donata à marito difficiliorem separationem, ac dissolutionem matrimonii; tunc à viro donata ipsi sunt valida, quia non sunt dos, nec donatio propter nuptias, cum matrimonium sit nullum, prout tenent *Et si necesse. §. h. t.* Ubi habetur, ut refert *Gl. 1. su, quod Rex Legionensis accepit in uxorem liam Regis Castellæ, eique Castra quædam in dorem (id est, in donationem propter nuptias) quam fecit maritus uxori, Gl. hic V. In dorem, ut si aliquo casu vir ipsam relinqueret, Castra cederent in jus ejus. Verum ipse Rex, & Regis simul manere non poterant propter consuetudinem*

„ sanguinitatem. Quare mandavit Papa Innocen-
 „ tius III. eos ab invicem separari. Sed Rex Legio-
 „ nensis nolebat eam dimittere, nisi Castra sibi re-
 „ stituerentur. Consultus Papa refertur, cum
 „ Castra, quæ impedimentum præstant copulæ dis-
 „ solvendæ, non tam ob turpem causam, quam ob
 „ nullam causam sint data, quippe cum inter eos
 „ matrimonium non existat, adeoque nec dos, nec
 „ donatio propter nuptias, ne ad commodum ei ce-
 „ dat, quod debet in pœnam ejus potius redunda-
 „ re, Castra ipsa restitui debent marito, & ad id
 „ puellam per sententiam excommunicationis co-
 „ gendam esse.

XXII. Notandum 1. Si dos hîc non pro do-
 natione propter nuptias, sed propriè accipiatur, tunc
 maritus licitè dat uxorem, id est, dotem ei consti-
 tuit ex propria substantia: ubi talis est consuetudo,
 ut in Hispania, ut viri dotent uxores: quod tamen
 intelligi debet, si talis donatio dotis fiat ante con-
 tractum matrimonium; secus si post illud: vel si con-
 feratur effectus talis donationis in tempus matrimo-
 nii; tunc enim non valeret, l. 1. C. de donat. ante
 nupt. nisi plebejus duceret in uxorem nobilem, tunc
 enim videretur donasse, causâ compensandi nobili-
 tatem, Abb. hic n. 2. & Alex. de Nervo n. 2.

Notandum 2. Non valent pacta inter conjuges,
 quæ dissolutionem matrimonii contra Juris disposi-
 tionem impediunt, vel difficultatem reddunt, quia
 matrimonia debent esse libera in contrahendo, &
 dissolvendo, l. 1. inter. 3. C. de inutil. stipul. Abb. hic
 n. 3. & Alex. de Nervo n. 3.

Notandum 3. Quod datum est prætextu, si ve-
 ratione matrimonii, repeti potest, si matrimonium
 non subsistat, tanquam datum sine causa, l. ult. ff. de
 condi. sine caus. & ubi non est matrimonium, nem-
 pe validum, ibi nec dos, nec donatio propter nuptias
 esse potest: nam quando principale non tenet, nec
 accessorium tenet, & ita ubi matrimonium esse non
 potest, nec dos, aut donatio propter nuptias esse
 potest, Gl. hic in notat. Abb. num. 4. & Alex. de N-
 vo num. 5.

Notandum 4. Non debet quis sentire commo-
 dum, unde pœnam debet potius sustinere, ut in ca-
 su hujus cap. non debet mulier lucrari dotem, vel
 donationem propter nuptias, quæ impediebat dis-
 solutionem matrimonii illiciti, Vivian. in Ration.
 hic.

XXIII. Caterùm licet in casu hujus cap. Rex
 Legionensis, & filia Regis Castellæ, qui consanguini-
 aci erant, in gradu lege Canonica prohibito con-
 traxerint matrimonium scientes, quod non possint
 contrahere, ob impedimentum consanguinitatis;
 quia tamen non poterat pax inter eos Reges stabili-
 ri, nisi Castra illa restituerentur Regi Legionensi,
 qui illa dedit in dotem filiz Regis Castellæ: ideo Pa-
 pa ex officio propter bonum pacis voluit, & præcep-
 tit sub pœna excommunicationis, illa Castra resti-
 tui à filia Regis Castellæ, cui in dotem data fuerunt
 à Rege Legionensi, Gl. fin. hic. & hæc expositio col-
 ligitur ex ipso textu, ubi dicitur: quod ista Castra
 præstent impedimentum hujusmodi copulæ dissol-
 vendæ: si ergo Papa voluit illa castra restitui, ne
 præstent prædictum impedimentum, debebant re-
 stitui ipsi Regi Legionensi, qui non consentiret in

dissolutionem matrimonii, nisi Castra sibi restitue-
 rentur, ut tradit Alex. de Nervo hic n. 14. in 10. le-
 ctura, seu exposit.

XXIV. Præterea in c. Nuper. 6. h. t. quasi-
 tum fuit, si alicui data sit terra aliqua, non in hæ-
 reditatem, vel feudum perpetuum, sed tantum
 quoad vixerit, possidenda, ita ut esset quasi usu-
 fructuarius, ipse verò postea tertiam partem illius
 terræ uxori suæ concedat in dotem (vel det in do-
 nationem propter nuptias, Hostiens. hic V. In dotem)
 utrùm viro mortuo, uxor prædictam dotem, vel
 donationem habere, & retinere possit, dum vi-
 xerit, quia Ecclesia dotes viduarum protegere te-
 netur. Item quæritur, si quis filio suo ex legitimo
 matrimonio genito aliquam terram in hæredita-
 tem, vel feudum dedit: iste autem partem illius
 terræ dedit uxori suæ in dotem, vel donationem
 propter nuptias, & postmodum decessit sine pro-
 le, ipsa mulier possit retinere donationem illam?
 Consultus Papa ad primam quæstionem respon-
 det: cum regulariter nullus plus juris in aliam
 transferre possit, quam ipse habeat, vir ille, cui
 terra tali modo concessa fuit, non potest uxori a-
 liquid ex ea relinquere possidendum (scilicet in
 perpetuum, tanquam hæreditatem, vel feudum)
 quod ei non licuit, nisi quoad viveret, possidere:
 & ideo neque uxori suæ licet partem illius terræ
 in donationem propter nuptias ex viri concessio-
 ne possidere, nisi donationi illi is, ad quem spe-
 ctat dominium terræ illius, consenserit. Idem
 que de secunda quæstione dicendum est, quod de
 prima. Quamvis autem Ecclesia in causis vidua-
 rum se favorabilem exhibere debeat, non tamen
 eis contra justitiam est favor Ecclesiæ conceden-
 dus. Additur in fine, quod uxor dicitur dare viro
 dotem, vir autem uxori facere donationem pro-
 pter nuptias, secundum legitimas Sanctiones, l.
 1. & l. ult. §. Sancimus. C. de donat. ante nupt.

XXV. Notandum 1. Concessio alicujus rei
 variè fieri potest, nam quandoque res conceditur,
 seu datur in hæreditatem, ut is, cui datur, possit
 pro libitu de ea disporre, tanquam de re propria:
 quandoque conceditur in feudum, ita ut utile do-
 minium transeat in vassallum, & directum, seu pro-
 prietas maneat penes dominum: quandoque con-
 ceditur alicui, dum vixerit, ut ususfructus rei, Alex.
 de Nervo hic n. 2.

Notandum 2. Ususfructuarius non potest jus
 ususfructus, siue fruendi, & utendi re alienâ cede-
 re alteri, quàm domino sine consensu ejusdem: alio-
 quin si cedat alteri jus ususfructus, is ad proprieta-
 tem revertitur; potest tamen cedere alteri potesta-
 tem percipiendi fructus: nam si posset jus ususfru-
 ctus cedere alteri, non finiretur ususfructus per mor-
 tem cedentis, sed per mortem illius, cui facta est
 cessio. Unde non potest vendere usufructuarius
 ipsum jus ususfructus alteri, quàm domino rei, sine
 consensu illius, & si vendit alteri, venditio non te-
 net; potest tamen vendere perceptionem fructuum:
 & sic intelligi debet, quando hic dicitur, quod vir
 dedit in dotem tertiam partem perceptionis fructu-
 um ipsius rei usufructuariæ, Alex. de Nervo hic n. 6.
 Similiter vassallus non potest concedere feudum, seu
 partem feudi filiz suæ in dotem, vel donationem
 propter

propter nuptias ad vitam illius, sine consensu Domini, quia hæc est quadam alienatio, *Clem. 1. de reb. Eccles. non alienand.* idemque est de Emphyteusi, *Alex. de Nevo hic n. 7.* Potest tamen commoditatem fructuum, absque consensu Domini, concedere in dotem, quia per talem concessionem non transfertur utile dominium, nec jus aliquod in re constituitur, sed oritur sola obligatio personalis ad fructus ex re percipiendos, unde talis concessio non est alienatio, nec prohibita, ad quodcunque tempus fiat, & morte vasalli expirat, & redit ad illum, ad quem transiit, si in dotem data non esset, *Barb. in Collect. hic num. 3. post Molin.* Putat tamen *Alex. de Nevo c. l. n. 7.* hoc speciale esse, ut possit feudum dari in dotem, vel donationem propter nuptias ad vitam ejus, cui datur.

Notandum 3. Ecclesia tenetur defendere dotes viduarum tanquam miserabilium personarum, non tamen contra justitiam, & in præjudicium, seu damnum alterius, quia etiam ratione causæ piæ, & favorabilis, non est violanda justitia, nec alteri inferenda injuria, & juxta vulgatum illud, non est denudandum unum Altare, ut operiatur aliud, *Alex. de Nevo hic n. 3. & 4.*

Notandum 4. Maritus dat uxori donationem propter nuptias, uxor autem dat viro dotem, & ambæ pari passu ambulant, & sunt æque favorabiles, exceptis casibus in jure expressis, *Barb. in Collect. in c. Et si. 5. h. t. n. 3.*

§. V.

De restitutione dotis.

XXVI. Queritur 1. Quando dos restitui debeat? Resp. si matrimonium ex licita causa separatur, dos est restituenda uxori, prout statuitur in c. *Mulieres. 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio » habito apud Wormatiam: ubi præcipitur, ut si » mulieres pro aliqua licita causa à propriis viris » fuerint separatæ, tota dos ipsis reddatur.

Ubi notandum 1. Quia dos est accessoria ad matrimonium, datur enim ad sustinenda onera illius, c. *Salubriter. 16. de usuris;* ideo dissoluto matrimonio, propter consanguinitatem, affinitatem, vel simile impedimentum Canonicum, quod ignorabatur subesse inter contrahentes, dos restitui debet mulieri, quia cum inter illos non fuerit verum, & legitimum matrimonium, rectè præcipitur dos restitui, quippe quæ sine matrimonio consistere non potest, *Gl. hic in casu, & Abb. in princ.* quæ expositio etsi in se vera sit, non tamen congruit litteræ textus, quia loquitur de illis mulieribus, quæ à propriis viris sunt separatæ, quæ verba non de putativis viris, qui proprii viri non sunt, sed de veris conjugibus sunt intelligenda, *Barb. hic n. 7.*

Notandum 2. Si queratur, sitne dos restituenda uxori, vel non? distinguendum est, utrum culpa mariti matrimonium judicio Ecclesiæ fuerit separatum, quoad torum, & mutuam cohabitationem: & tunc dos restituenda est uxori, qui est casus hujus cap. Vel an culpa uxoris, ut si ipsa adulterium commisit; & tunc restitutio dotis ei fieri non debet, juxta c. *Plerumque. 4. h. t.* de quo infra. Nam quando matrimonium, ob culpam uxoris, auctori-

tate Ecclesiæ fuit separatum, nec dos restitui à viro uxori, nec alimenta ipsi præstari, causa divortii: si verò neque culpa viri, nec ris divortium sit factum, & ad tempus tantum etiam non debet uxori dos restitui; neque habet decisio hujus cap. Si denique perpetuum sit factum, ex tacito pacto inter inito, tenetur quilibet eorum alteri restituere ab eo accepit, *Barb. hic n. 5.*

XXVII. Notandum 3. Dos inter se debet uxori à marito, in casu hujus cap. Alias divortium non teneatur restituere uxori, quod facere potest, l. *Maritum. 13. ff. solut. l. Non tantum. 20. ff. de re judic.* Hoc tamen ius, quod maritus habet, ut si conditum ad restituendam dotem uxori, teneatur solvere, quatenus commodè facere potest, ne egrediatur, non putativis, sed veris maritis, quia sum est ob reverentiam maritalem, l. *autem. C. De rei uxor. act.* quæ nulla est in casu, quam fuit maritus, *Henric. Canis. in cit. c. 2.*

Notandum 4. Quæ dicta sunt de restitutione, intelligi debent, si per errorem, & si matrimonium invalidum, ob impedimentum mens, sit contractum; tunc enim restitui quidquid alter ab altero habuit. Si vero contraxerunt, perdere debent, quidquid alteri dedit, idque fisco acquiritur, nisi per vel minorem ætatem excusentur, l. *Quia. Auth. Incestus C. de incest. nupr. Gl. hic. l. 1.*

Notandum 5. Non tantum dos restitui debet, sed etiam fructus dotis restitui de condemnatione. l. 29. §. 1. ff. de R. I. non debent restitui, nisi illi fructus, qui ante matrimonium obvenierunt, quia illi augent dotem, vel li, qui post matrimonium obvenierunt, augent dotem, nec restituuntur, sed finis propter onera matrimonii sufferenda, l. *Dei. ff. de jur. dotium Gl. hic V. Totam.*

XXVIII. Queritur 2. An præter dotem restitui debeant uxori etiam alia ejus bona dissoluto matrimonio per divortium, nec dos à viro restituenda est uxori, sed etiam tem, omnia bona, seu lucra, quæ matrimonio communiter acquisita sunt utrique æqualiter inter eos sunt dividenda, prout in c. *Significavit. 2. h. t.* ubi habetur, quod inter mulierem P. & virum H. quem ipsa tenebat, divortium fuisset solemniter, & celebratum (ex causa licita, & iusta, c. *Celebrato.*) dictus H. dotem ipsius mulieris restituit, & reddere volebat: quin imò etiam siones, seu bona, quæ ipsis, dum simul vivebant, communiter obvenierunt, quovis titulo, sibi soli vindicare, seu retinere nitebatur, re mulier illa id conquesta est Papæ Urbanus, qui mandavit quibusdam Judicibus à se delegatis, ut si ita est, & nihil aliud obstat, dictam restitutionem dotis, & divisionem eorum, olim communiter habuerunt, per Censuram ecclesiasticam compellant.

XXIX. Notandum 1. Dissoluto matrimonio ultra dotem, dimidia pars bonorum, quæ matrimonio ab utroque Coniuge sunt

mulieri est restituenda, idque ratione tacite societatis intra eos iuxta, per quam omnia bona toto tempore matrimonii acquisita, inter eos facta sunt communia. Id verò non ita accipiendum est, quasi jure communi inter conjuges contrahatur vera, & propria societas, per quam generaliter omnia bona, seu lucra, constante matrimonio, acquisita inter eos fiant communia: nam talis communicatio bonorum per modum contractus societatis inducta, nullo jure communi, nec Canonico, nec Civili, inter conjuges reperitur constituta, ut ex veriore, & receptiore sententia docet Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 1. nam. §. & alii apud Barbof. in Collect. hic num. 5.

Nec obstat textus hujus cap. in quo jubetur fieri divisio eorum bonorum, seu lucrorum, quæ durante matrimonio sunt acquisita. Nam est hic sermo de bonis, quæ conjugibus communiter obvenierunt, vel quia constante matrimonio, marito, & uxori fuerunt donata, vel quia ambo fuerunt ab aliquo hæredes instituti, vel ambo ab aliquo fuerunt res legatæ, vel quia ex utriusque conjugis pecunia emptæ sunt &c. Alex. de Nervo hic n. 6. & Barb. in Collect. ibid. n. 6. Unde in hoc c. non dicitur dari societatem inter conjuges, vel actionem pro socio eis competere, sed præcipitur divisionem bonorum fieri, quæ etiam, absque contractu societatis, per competentem actionem in rebus communibus à jure conceditur, l. si sit. 3. ff. Pro socio. Nec obstat etiam text. in c. Cum societas. 17. caus. 27. q. 2. ubi nuptiæ, seu matrimonium societas appellatur, quia non est talis societas, per quam communicantur bona, quales sunt civiles societates, sed matrimoniam est societas, seu consortium omnis vitæ, & Divini, ac humani juris communicatio, l. 1. ff. de ritu nupt. de qua etiam intelligi debet illud Gen. c. 3. Mulier, quam dedisti mihi sociam, Barb. hic n. 6.

Notandum 2. Et si dotis causa, si principaliter in judicium deducatur, ad Judicem sæcularem spectet, quia dos in se non est quid spirituale: si tamen accessorie, videlicet ratione matrimonii dissoluti, vel dissolvendi, dos restitui petatur, etiam Judex Ecclesiasticus rectè aditur, cum accessorium sequi solet naturam sui principalis, Reg. Jur. 42. in 6. quamvis in casu hujus cap. pro restitutione dotis non fuerit actum judicialiter, sed per denuntiationem Evangelicam ad tollendum peccatum, arg. c. Novit. 13. de Judic. nam postquam divortium inter virum, & mulierem antè celebratum esset, liquidè apparebat, dotem à viro injustè detineri, & mediam partem bonorum communiter acquisitorum, durante matrimonio, uxori dandam esse; ideoque Papa mandavit, per Censuram Ecclesiasticam (quæ ob peccatum tantum infertur) dotem restituendam esse, & mediam bonorum partem dividendam, ac dandam esse uxori, Henric. Canif. in cit. c. 2. n. 3. h. t.

XXX. Notandū 3. Si in casu hujus cap. dominiū dotis non fuit translatum in maritū, quia matrimonium non fuit validum: vel si fuit translatum, quia matrimonium fuit validum, ac proinde dominiū dotis fuit reversum ad mulierem post mortem mariti, illa debet recuperare suam dotem, nisi aliud obstat, nempe consuetudo, quod restitui non debeat, Gl. hic v. Non est aliud: vel quia mulier dotem amisit

Tomus IV.

propter adulterium, c. Plerumque. 4. h. t. de quo infra. vel pactum hinc inde æqualiter factum, vel exceptio rei judicata, aut jurisjurandi opposita, Hostiensis. hic in fine.

Notandum 4. Secundum consuetudinem quorundam locorum, vel etiam Constitutiones, seu Statuta, non solum lucra, seu bona, constante matrimonio, inter veros conjuges acquisita, sed etiam inter putativos, qui bonâ fide contraxerunt, sunt communia utrique conjugi, & soluto matrimonio, æqualiter sunt dividenda, ac si matrimonium tenuisset: alioquin verò de jure communi sola dos est uxori restituenda, quia omnia alia bona præsumuntur acquisita ex bonis, & industria mariti, ut in muliere evitetur suspicio turpis quæstus, l. Quintus. §. 1. ff. h. t. & l. Etiam si. 6. in fine C. eod. nisi ipsa mulier contrarium doceat, ac probet, id, quod acquisivit, ad se pervenisse titulo hæreditariæ successionis, vel legati, aut fideicommissi, vel ex contractu aliquo cum alio inito, quia per probationem contrariam eliditur, & cessat prior præsumptio; nam in certis non est locus conjecturæ, seu præsumptioni, l. Continuus. 137. §. 2. in fine ff. de P. O. Abb. hic in fine, & Alex. de Nervo n. 6. & 7. sicut etiam Prælati Ecclesiæ, siquid acquisivit, præsumitur intuitu Ecclesiæ, vel ex bonis illius acquisivisse, ne alioquin censeatur ex negotiatione, quæ Clericis prohibita est, acquisivisse, nisi Prælati quoque probet, se ea aliunde acquisivisse, Henric. Canif. hic n. 1. & 2.

XXXI. Quæritur 3. An Judex, qui cognovit de matrimonio, possit etiam, ac debeat simul de dote cognoscere? Resp. affirmativè, ut constat ex c. De prudentia. 3. h. t. Nam cum Pontifex Clemens III. causam matrimonii inter H. & M. quibusdam Judicibus terminandam commisisset, illi, probata inter eos consanguinitate, sententiam divortii protulerunt; de dote autem, quam mulier à viro reperebat, nihil statuerunt. Quare Papa eisdem rescribit, quia illi, qui de matrimonio principaliter cognoverunt, etiam de dote, quæ est causa incidens, accessorie cognoscere valuissent, & per sententiam causam definire debuissent: ideo mandat, ut prædictum H. monitione præmissâ, ad totam dotem dictæ M. (sicut justum fuerit, vel si nihil obstat, quod impediatur, Gl. fin. hic) restituendam compellant.

XXXII. Notandum 1. Et si causa dotis in se sit merè sæcularis, adeoque de illa principaliter cognoscere inter personas laicas spectet ad solos Judices sæculares: incidenter tamen, & accessorie de ea cognoscere etiam Judex Ecclesiasticus potest, & præcipere, ac cogere, ut dos solvatur, quia qui cognovit de principali, debet etiam cognoscere de accessorio, & incidenti. Ut si Judex Ecclesiasticus principaliter cognoscat de matrimonio, utrum sit validum, an non: vel an ad sint legitimæ causæ ad faciendum divortium inter conjuges veros, vel putativos, potest simul præcipere, ut dos solvatur marito, vel ut maritus eam restituat uxori (& quidem totam, si totam possit restituere, habita ratione, ne egeat, Gl. fin. hic) Molin. tract. 2. de justit. dis. 443. n. 2.

Non obstat cap. Causam quæ. 7. Qui filii sint legitimi, ubi de causa legitimorum natalium principaliter agebatur coram Judice Ecclesiastico, virtute Rescripti Apo-

B b

pui Apo-

pri Apostolici, & accessorie de restitutione terrarum, quibus altera pars fuerat spoliata: & tamen deciditur, Judicem Ecclesiasticum de sola questione legitimis posse cognoscere, & iudicium de possessione terrarum Regi, seu Potestati seculari esse relinquendum. Ad quod respondetur, etsi aliqui existimant, causam dotis etiam principaliter moram esse mixti fori, ita ut inter Judicem Ecclesiasticum, & secularem sit locus preventionis, & ideo potuisse Judicem Ecclesiasticum in hoc cap. de prædicta causa dotis cognoscere, & super ea pronuntiare: ut tamen rectius percipiatur verus intellectus, seu expositio *cit. c. De prudentia*, advertendum est, causam dotis, de qua hic agitur, non esse proprie incidentem, quasi ad decidendam causam principalem esset necessaria, sicut questio status, juxta *l. Quories. 3. C. de Iudic.* sed esse omnino dependentem ex valore matrimonii, vel nullitate: ac proinde ad Ecclesiasticum Judicem pertinet de ea cognoscere, juxta decisionem *cit. c. De prudentia*. Si verò principaliter agatur de dote inter laicos, ea causa ad Judicem secularem deferri debet, ut si soluto matrimonio, repetatur dos ab hæredibus uxoris, vel si constante matrimonio mulier agat contra maritum vergentem ad inopiam, & ab eo petat dotem, vel si à viro petatur dos tanquam promissa.

Ex quo patet, Judicem Ecclesiasticum, non ex alia ratione cognovisse de dote, quam ratione incidentiæ, ut resolvunt DD. communiter apud *Barb. de Offic. Episc. alleg. 84. n. 29.* Neque etiam contrarium probatur ex c. *Per vestras. 7. h. t.* quia id loquitur de paupere, adeoque miserabili persona, de cuius causa posse Ecclesiasticos Judices cognoscere, omnes fatentur.

XXXIII. Quod verò attinet ad *ci. cap. Causam que. 7. Qui filii sunt legit.* respondetur, causam dotis esse ad conjunctam matrimonium, ut sine hoc dos considerari non possit, l. 3. ff. de jure dotum, ideoque Judex Ecclesiasticus, qui judicat matrimonium non valuisse, merito & consequenter etiam judicare debet, dotem esse restituendam, quæ necessaria dependentia non reperitur in hæreditate, & multò minus in restitutione terrarum, de qua in *ci. c. Causam que.* Et ob hanc connexionem necessariam matrimonij cum dote, etiam Judex Ecclesiasticus, qui matrimonij nullum esse pronuntiavit, debet præcipere, ut dos restituatur, tanquam aliquid inseparabiliter connexum cum matrimonio, quia de connexionem idem est judicium, c. 3. de Constit. Barbof. c. l.

XXXIV. Notandum 2. Si constante matrimonio mulier agat de dote, eamque petat, quia forte maritus dissipat bona sua, & vergit ad inopiam, vel quia mortuus est, regulariter debet causa illa agi coram Judice sæculari, quia tunc causa dotis est principalis, quæ per se est temporalis, *Gl. hic V. Incidens*, licet etiam favore matrimonii tunc coram Judice Ecclesiastico agi possit, *Hosiens. in cit. c. De prudentia prope finem*.

Notandum 3. Dispositio hujus cap. habet locum, non solum quando plenarie, sed etiam summarie proceditur, quia etiam tunc Judex Ecclesiasticus, qui de causa principali summarie cognoscit, ut in proposito de matrimonio, recte etiam pronuntiabit super accessorio temporali incidenter moto,

videlicet super dote, *Barb. in Collect. in iudic.*
dentia. n. 3.

Notandum 4. Quia mulier in casu *in*
dentia, petebat sibi restitui dotem, tanquam
sorum principali quæstioni, ideo debuerunt
ces delegati pronunciare super dote, non
auctoritate primi Rescripti, sive mandati, sed
hi Judices delegati semel officio functi
principali, desinunt esse Judices, sive bene,
lè judicaverint, l. *Index*. § §. ff. de judic. lib.
ritate posterioris mandati, sive citi, non
procedere debent; quia cum tunc nihil illis
accessit, sive dote, non videtur, quod per
litteras procedere possint super actione
dote, *gl. hic F. Incidens in fine*. Potest autem
ti propriâ actione, videlicet conditionis, *l. si*
l. fin. ff. de Condiç. sine causa, quæ cum
stincta sit à causa matrimonii, recte coram
Judicibus proponitur, *Henric. Canif. in in*
dentia. h. t. n. 2.

§. VI.

*De amissione dotis propter
terium uxoris.*

XXXV. De hac agitur in cap. *Pro*
b. t. ubi Clemens III. ita rescribit: *si*
causam fornicationis, (quod est nomen
le continentis in se adulterium, & omne
coitum, c. 2. §. *Cum ergo caus. 36. q. 1.*)
Ecclesiæ, aut propriâ voluntate à viro
non reconciliata postea eadem fuerit, do-
dotalitium repetere non valebit.

XXXVI. Notandum 1. Mulier
ulterium amittit dotem, eamque viri
hoc cap. probat Covarr. in 4. Decret. p.
1. Sanch. l. 10. dis. 8. n. 2. Farinac. in practi-
q. 142. n. 1. & seqq. & alii communiter
quia per adulterium infertur conjugii ini-
vis injuria, & ideo in penam uxoris
statuitur, ut uxor adultera, præter alias po-
tate dotem, & maritus illam lucretur, *Ad
matr. & avie* c. 8. §. Quia plurimas coll. l.

XXXVII. Porro hæc Constitutio mulier amittat dotem propter adulterium tenditur 1. etiam ad privationem dotis propter nuptias, *Clarus libr. 5. sentent. 8. num. 12.* Extenditur 2. Quod uxor adultera propter adulterium, non solum amittat dotem etiam bona paraphernalia, quæ habet, partem, ad quæ restituenda uxori teneretur, *hinc V. Dotalitium, Covarr. c. 1. num. 2. Clarus 15. & alii.* Verum *Abb. in cit. c. Plerumque* ait, appellatione dotis, vel dotalitii, intelligitur, non venire bona paraphernalia in materia pœnali verba non debent esse potius restringi. Unde ipse per dotalitium intelligit pretium, seu æstimationem dotis, mulier adultera dotem perdat, vel ejus pretii æstimationem, ut quia dos data est in tali numero, mensurâ, vel pondere, constant, res æstimatæ dantur in dotem, ac promittitur, quod mulier dotem, vel dotalitium

valebit, intelligi debeat per dotem res ipsa dotalis, per dotalitium ipsius pretium, sive aestimatio, quæ expositio videtur probabilior. *Henric. Canis. hic num. 3.*

Extenditur 3. Quod mulier propter adulterium perdat dotem, eaque viro acquiratur, non solum, si sit vera uxor, sed etiam si putativa solum, quia matrimonium est nullum, propter impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, vel aliud dirimens, ut docet *Covarr. c. l. num. 1. Clarus cit. §. Adulterium. n. 14. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 142. n. 16.* & alii. Nam quamvis tale matrimonium sit nullum, adeoque non possit dici revera esse commissum adulterium à muliere; considerari tamen hic debet status matrimonii, qui erat tempore commissi criminis, saltem putativè, & prava intentio ipsius mulieris, quæ, postquam declaratum fuit matrimonium nullum, excusari non potest, nec postquam per sententiam dote privata fuit, eam repetere potest. *Clarus c. l. n. 14.*

XXXVIII. Notandum 2. Quando vir, post commissum ab uxore adulterium, sciens tacuit, uxorem in domo retinuit, eique ut conjugi cohabitavit, & reconciliatus fuit: tunc censetur actionem, quam habebat ad petendum divortium, & privationem dotis, tacite remisisse, prout colligitur ex *c. c. Plerumque*, argumento à contrario sensu ducto ex illis verbis: *nec reconciliata postea sit eidem, Sanchez cit. dis. 8. n. 21. Farinac. cit. q. 142. num. 68.* & alii apud ipsum, ubi n. 69. addit, id procedere, etiam si reconciliatio sit secuta post ceptum iudicium super amissione dotis, imò etiam post latam sententiam.

Notandum 3. Si è converso maritus commisit adulterium, uxor quoque recuperat dotem, & lucratur donationem propter nuptias, *l. Consensu. 8. §. Si qua igitur, & §. Si vero causam. C. De repudiis. Auth. Vi liceat matri &c. §. Quia plurimas; Farinac. c. l. n. 35.* Ipsa verò uxor, etsi accusata de adulterio, dotem amittit, potest tamen contra virum excipere de eodem adulterio, & sic unius adulterium cum altero compensatur, *Farin. c. l. n. 39.*

Notandum 4. Quando maritus consensit in adulterium uxoris, & multò magis si ipse leno extitit, & illam prostituit, tunc non lucratur dotem, & si conventus ab uxore excipiat de adulterio, ipsa replicabit de lenocinio, *l. Cum mulier. 47. ff. solut. matr. Farin. c. l. n. 79.*

XXXIX. Notandum 5. Si maritus, & uxor habeant liberos ex eodem, vel alio matrimonio, tunc maritus non lucratur dotem, nec uxor donationem propter nuptias, sed ista reservantur liberis adultera, post mortem uxoris: nam dum vivit maritus, ad ipsum ususfructus pertinet, *Farinac. c. l. n. 93. & 95.*

Notandum 6. Propter adulterium uxor amittit dotem, non ipso jure, sed per sententiam Judicis, de quo videri possunt, quæ tradit *Sanch. cit. dis. 8. n. 13.* Et hinc ante sententiam Judicis, non tenetur uxor adultera restituere dotem in conscientia, sed potest uti jure retentionis.

Notandum 7. Uxor, propter adulterium, dotem amittit, quando propria voluntate, & absque alia justa causa, nisi quod virum timet, propter commissum adulterium, ab ejus domo recessit, *cit. c. Plerumque.*

Tomus IV.

rumque, ibi: aut propria voluntate à viro recesserit, *Sanch. cit. dis. 8. num. 13. Versic. Sed huic doctrina.* Secus, si recessit à domo viri, non suâ propria voluntate, sed viri, qui eam ejecit è domo propter fornicationem, seu adulterium; tunc enim dotem non amittit, *Gl. in cit. c. Plerumque. V. Propria voluntate, Farin. c. l. n. 29. & 30.*

§. VII.

An viro, qui ad inopiam vergit, petenti dotem ea tradenda sit sub cautione?

XL. De hac questione agitur in *c. Per vestras. 7. h. t.* ubi talis casus proponitur: Raynaldus certam quandam pecuniæ summam promiserat Herennio pauperi in dotem, nomine uxoris suæ. Ille conventus super ea re coram delegatis S. Pontificis, ut dotem solveret, duplicem exceptionem opposuit, unam, quod Herennius uxorem suam à se repulerat, (& ideo audiri non debuit, nisi prius ipsam restitueret, *c. Ex conquisitione. 10. de restit. sponsal. & c. ult. de ord. cognit. Gl. hic V. Repulerat.*) aliam item exceptionem opposuit, quod Judices delegati, tacita veritate, essent impetrati. Idque ex eo constabat, quia cum aliâ vice, coram Consulibus Civitatis Genuensis, super eadem dote quaestio mota esset, ipsi pronuntiârunt, ut quia idem Herennius ad inopiam vergere videbatur, dos non assignaretur eidem, nisi idoneam cautionem præstaret, dotem uxoris salvam fore. Itaque delegati Judices præceperunt, ut Herennius ita caveret, & uxorem suam reciperet. Sed quia is idoneè cavere non potuit, consultus S. Pontifex Innocentius III. rescribit: Cum satis possit ei modicum dotis credi, cui corpus uxoris est creditum; ideo mandat dicto Herennio dotem assignari, isque eam, quam possit, cautionem præstet: vel saltem ut alicui mercatori dos committatur, & Herennius interim partem honesti lucris ex illa percipiat, pro sustinendis matrimonii oneribus, ne occasione dotis detenta, uxor dimissa à viro, vel etiam vir eam dimittens reatum adulterii incurrat.

XLI. Pro explicatione hujus cap. notandum 1. Ecclesia, sive Judex Ecclesiasticus potest se ingerere, sive de dote cognoscere, non solum in favorem viuarum, ut in *cap. Nuper. 6. h. t.* sed etiam in favorem mariti petentis dotem sibi promissam, ut colligitur ex hoc cap. quamvis etiam dici possit, quod iste actor fuerit pauper, & miserabilis persona, & ideo potuit convenire alium coram Judice Ecclesiastico, *c. Super quibusdam. 26. in fine de V. S.* Reum autem conventum fuisse laicum, patet ex eo, quod prius conventus fuerat coram Consulibus Civitatis Genuensis, *Abb. hic n. 3. Alex. de Nevo n. 2.*

Notandum 2. Licet ex hoc cap. colligi videatur, uxorem à marito expelli posse, & separari à conjugalī consortio, & cohabitatione, si dos promissa soluta non fuerit, ex qua ferre debet onera matrimonii, *c. Salubriter. 16. de usuris.* ac proinde potest ea nolle sustinere, si non habeat, unde emolumenta sumat, ut docet *Abb. in cit. c. Per vestras. n. 4. Alex. Bb 2 ibid.*

ibid. num. 3. Contrarium tamen rectius dicitur, ut docet Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. in princ. n. 2. *Molin. tr. 2. de just. dif. 425. n. 4. Sanch. l. 9. de matr. dif. 5. n. 17.* & alii apud ipsum. Idque probatur primò, quia jus cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex lege naturali, & Divinà, & ex ipso contractu matrimonii, sicut & obligatio reddendi debitum conjugale: quemadmodum ergo ob non solutam dotem vir non eximitur ab obligatione reddendi debitum, ita nec liberatur ab obligatione cohabitandi uxori. Secundò Christus *Matth. 5.* prohibuit, ne dimittatur uxor, exceptà causâ fornicationis: non solutio autem dotis non numeratur inter causas divortii in *c. Porro. 3. de divort.* Tertiò, quia dos datur ab uxore, ut uxor ex ea alatur; at verò finis præcipuus cohabitationis est, non ut uxor à viro alatur, sed ut conjuges mutua obsequia sibi præstent, ad generationem prolis, & commodam ejusdem educationem, qui finis non cessat, etiamsi dos non solvatur, adeoque etiam non cessabit obligatio cohabitandi. Neque verò in *c. Per vestras*, dicitur, quòd liceat uxorem domo expellere, ob dotem non solutam: sed suppositâ expulsionem uxoris, sive justâ, sive injustâ, respondet Papa ad principalem quæstionem de cautione dotis præstanda, nec nē: neq; verò in casu hujus cap. uxor petiit se restitui ad cohabitandum; si enim id petiisset, ante omnia restituenda fuisset, *Sanch. cit. loc. n. 18. Barbosa. hic n. ult.* Neque etiam obstat, quòd vir sine dote non obligatur ad subeunda onera matrimonii, quia ad hoc dos ei datur, *l. Pro oneribus. 20. C. de jure dot.* Sed respondetur, etsi vir ob dotem promissam non solutam, possit uxori alimenta negare, nec teneatur eam alere: non tamen ob dotem non solutam, potest ei denegare cohabitationem, adeoque neque illam ob hanc causam expellere ex domo, quia ad cohabitandum obligatur, ex vi contractus matrimonialis, quo uxorem individuum sibi vitæ sociam conjunxit, *Sanch. c. l.* Unde Jura eximunt quidem maritum ab onere alendi uxorem, ob dotem promissam non solutam: non tamen eximunt ab obligatione cohabitandi, quia ea non pendet à dotis solutione, *Sanch. c. l. n. 18. in fine.*

XLII. Notandum 3. Si maritus vergat ad inopiam, etiam sine culpa sua, potest uxor agere ad dotem, eamque petere, prout sumitur ex hoc cap. & *l. Si constante. 24. in princ. ff. solut. matrim.* & tradit *Abbas hic n. 12.* Idemque est, si maritus incipiat dissipare bona sua, isque malè uti, *cit. l. Si constante, & l. ubi adhuc. 29. C. de jure dot.* potestque his casibus uxor non solum agere contra maritum, & repetere dotem, sed etiam, & multò magis contra eum excipere petentem dotem, ut in hoc cap. quia Jus timet, ne in his casibus dos consumatur. Similiter etiam potest uxor, in his casibus, agere contra maritum ad donationem propter nuptias à marito ei factam petendam, *cit. l. ubi adhuc. C. de jure dot. Abb. in cit. c. Per vestras n. 12. h. t.*

Notandum 4. dos non debet tradi viro ad inopiam vergenti, nisi cautionem idoneam præstet de dotis securitate, scilicet per fidejussores, vel pignora: si tamen talem cautionem præstare non possit, sufficit, ut præstet, quam potest, ut habetur in hoc c. scilicet juratoriam, *Gl. hic v. Quam potest.* Veruntamen *Abb. hic* ait, quòd hoc non potest intelligi de cautio-

ne juratoria, quia illam potest quilibet quantumvis sit pauper: hic autem dicitur marito cautionem, qualem potest præstare, supponitur, illum præstare debere cautionem, qualem præstare potest, pro qualitate bonorum. Unde licet alias non possint fidejussores intervenire pro dote restituenda, ne otiatur inter conjuges, *108. tit. C. De fidejussores datur*; id procedit, nisi maritus vergat ad inopiam: enim licet possint intervenire fidejussores pro ab ipso solvenda, & restituenda, *Abb. hic* ait, quòd in casu hujus cap. si maritus possit stare cautionem fidejussoriam, vel pignora fuisset obligatus ad illam præstandam, & sic intervenire fidejussor pro dote restituenda.

XLIII. Notandum 5. Si maritus sufficiens cautionem præstare non possit, tum contra dos apud mercatorem aliquem deponatur, maritus tantum lucri honesti accipiat, qui sustinenda onera matrimonii est necessarium, betur in *c. Per vestras h. t.* Sed jam hic in quo pacto fieri debeat, ac licet possit talis dotis apud mercatorem? *Io. Andr. hic* ait, quòd mercator cauebit de dote integrandam, & de certa parte lucri reddendam, ita ut satolucro cum damno, de eo quod superest solvatur marito pro oneribus matrimonii. *§. De illa Instit. de Societas.* Verum clarius *Alex. de Novo in cit. c. Per vestras. n. 11.* queritur, an liceat, propriâ auctoritate, pecuniam dotalem apud mercatorem, ut in mâ capitali, ex ea percipiatur honestum, hoc non licet, sed esset usura, quia quando pliciter contrahunt societatem, videtur damnum, & lucrum utrinque æquale fuerint. *29. §. Aristot. ff. Pro socio*, ubi dicitur talem iniri non posse, ut alter lucrum (scilicet totum) alter damnum tantum lucrumque verò in hoc c. contrarium deciditur, dicitur, quòd Capitale debeat esse saluum, ritur, an Juxta, cujus arbitrio, & auctoritate seu pecunia dotalis committitur mercatori, eum deponitur, possit hoc facere: & hoc quia Juxta hoc facit, auctoritate hujus Capituli conservandam pecuniam dotalem, & datur viro sustinenti onera matrimonii, ne dotis detentæ, uxor à viro dimissa, vel viro adulterium incidat, ut habetur in textu, & mandatur, & commissio fit Judici de dote da apud mercatorem, *Alex. hic n. 12. in princ.* licet in *c. pen. de solo lucro* mentionem faciat, men de damno proportionaliter intelligitur, quia honestum lucrum dici non potest, qui præstenditur, qui nullum damnum sentit, juxta *l. Cum duobus. 52. §. Damna. ff. Pro socio* in *Collect. ibid. §. Mercatori in fine.*

Notandum 6. in *c. pen. h. t. statuitur* nativè, & sub disjunctiōe, ut vel maritus cautionem, quam præstare potest, reddat dotem, eam repenti: vel ut dos deponatur apud mercatorem. Idque relinquendum est arbitrio Judicis, si videat sufficere cautionem, eam fieri, verò videat non satis esse cautum doti uxori

eam deponi apud mercatorem. *Abb. hic num. 14.* quia in alternativis optio datur Judici, nisi verba dirigantur ad partem, ut notat *Abb. inc. A cra-*

pula. 14. num. 4. de vita, & honest. Cleric. Plura de dote videri possunt apud Legistas, ad quos hæc magis pertinent.

TITVLVS XXI.

DE SECUNDIS NVPTIIS.

I.

Quia dissoluto primo matrimonio, solet fieri transitus ad secundum, ideo subiicitur iste Titulus de secundis nuptiis. Non tantum autem secundæ nuptiæ approbantur ab Ecclesia: sed etiam tertiæ, quartæ, & ulteriores, ita ut non solum bigamus, sed etiam trigamus, & octogamus quis fieri possit, c. *Aperiant. 11. & 2. segg. caus. 31. q. 1.* Idque constat ex c. 7. ad Roman. ubi dicitur: *quæ sub viro est mulier, obligata est legi: si autem mortuus est vir ejus, soluta est à lege viri: & 1. Cor. 7. si dormierit vires ejus, liberata est, cui vult, nubat.* Ratio est, quia cum primæ nuptiæ sint per mortem penitus dissolutæ, nullum possunt aliis nuptiis legitimè in eundis impedimentum præstare, *Sanch. libr. 7. de matr. dif. 81. n. 2.*

§. I.

An coniux dubius de morte alterius coniugis possit transire ad secundas nuptias?

II. De hac re agitur in c. *Dominus. 2. h. t.* Nam cum quidam Christiani in captivitate Saraceno- rum constituti, nondum habitæ de obitu sui conjugis certitudine, secundas nuptias contraxissent, rescribit S. Pontifex Lucius III. ut nullus deinceps ad secundas nuptias transire præsumat, nisi prius ei constet de morte conjugis ejus. Si verò aliquis, vel aliqua id non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc dubitet, ei, quæ sibi nupit, debitum non deneget postulanti: sed ipse nullatenus illud exigat. Quod si postea priorem conjugem adhuc vivere constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur. Idque etiam statutum habetur in c. *In præsentia. 19. de sponsal. supr. Tit. 1.* Et ratio est, quia matrimonium semel legitimè contractum inter Christianos, cum sit Sacramentum, non nisi morte dissolvitur, c. *1. & 2. caus. 32. q. 7.*

III. Notandum 1. Captivus apud hostes potest contrahere matrimonium: nam quamvis matrimonium requirat maximam libertatem, contractum tamen à captivo, seu incarcerato valet, si vis non inferatur in contrahendo matrimonio, & multò magis alii contractus initii ab incarcerato, ut patet ex hoc cap. ubi Papa permittit captivis apud Saracenos de- tentis matrimonio copulari, *Sanch. l. 4. de matr. dif. 12. n. 7.* Idque procedit, etiam si captivus sit servus, quia servitus nihil obstat contrahendo matrimonio, *Abb. hic n. 3.*

Notandum 2. Ob solam absentiam conjugis,

quantumvis diuturnam, non dissolvitur matrimoni- um, nisi constet de morte conjugis absentis, nec potest conjux ad aliud matrimonium transire, nisi habita certitudine de morte conjugis alterius. Quod si tamen conjux dubius de morte prioris conjugis, de facto aliud matrimonium contraxit, nullo modo potest petere debitum, quia qui dubitat, an sit legitimus conjux, exigendo debitum, cum tali dubio, facit contra propriam conscientiam, quam habet ex probabili causa, c. *Inquisitioni. 44. in fine de sent. excomm. Gl. hic V. Nullatenus: neque potest quis uti re, de qua dubitat, an sit sua. Tenetur tamen reddere debitum ei, qui bonâ fide contraxit; non enim debet justâ suâ possessione privari ob malam fidem alterius, quamdiu non constat, matrimonium fuisse nullum: nemo enim debet jure suo, sine sua culpa, privari, c. *Discretionem. 6. de eo, qui cogn. consang. & c. Sanch. l. 2. de matrim. dif. 42. n. 2. & 4.* Porro si quis dubitet, an prior conjux adhuc vivat, vel an obierit, non ideo matrimonium statim est dissolvendum, quia in cit. c. 2. h. t. dicitur, sic dubitantem teneri reddere debitum, quod est actus matrimonii, non autem posset reddere, si matrimonium esset irritandum: deinde quia ibi, & in c. *In præsentia. 19. de sponsal.* deciditur, non licere ad alias nuptias transire, donec constet de priorum dissolutione, ergo dum dubium est, an tale matrimonium sit validum, non debet dissolvi, alias non posset reddere debitum, *Sanch. cit. dif. 42. n. 5.* si denique uterque malâ fide contraxit matrimonium dubicans de impedimento dirimente, neuter potest petere, nec reddere debitum, quia uterque malâ fide contraxit, adeoque est possessor malæ fidei, *Sanch. c. l. n. 8.**

IV. Notandum 3. Etsi quis à principio, bonâ fide, contraxit matrimonium, postquam tamen certior factus est de vita prioris conjugis, adulterium committit, nisi secundam uxorem statim dimittat, quamvis ab initio in dolo non fuerit, ut constat ex cit. c. 2. in fine h. t. & tradit *Abb. ibid. n. 5. & Alex. de Nevo n. 6.* Cæterum non debet Judex Ecclesiasticus mulieri, vel viro concedere facultatem transeundi ad secundas nuptias, nisi per certum nuntium constiterit de morte prioris conjugis, etiam si per XV. annos, vel plures, abfuerit. *Reginald. apud Barb. in cit. c. 2. num. 4.*

Notandum 4. Si compertum fuerit, mulierem duos viros simul habere: tunc ea primo viro restitui debet, & si ad eum redire recuaverit, excommuni- canda est, donec redeat, *Farin. in praxi crim. p. 5. q. 140. n. 32.* & alii apud ipsum, ubi addit, idem esse de viro habente duas mulieres. Porro plura de hac re, qualis certitudo sit necessaria de morte prioris conjugis, ut transire liceat ad alias nuptias dicta sunt supra Tit. 1. sec. 5. §. 2. à n. 131. usque ad n. 135. inclusive hoc libr.

Bb 3

§. II. An